

vooraan

commentaar

Karel Verhoeven

Omdat identiteit nu in de genen zit

Het verleden is een duistere plek als alles er in het geheim gebeurde. Kinderen van spermadonoren die hun afkomst willen kennen, leveren een netelige strijd. Ze nemen het op tegen een oud taboe, een gesloten medisch korps, de overtuiging dat het geluk van de ouders eerst kwam en dat zwijgen, zeker over seksualiteit, niet verbeterd kon worden. Het wringt dat, hoewel de tijdgeest op al die vlakken kanteelde, anonimiteit van spermadonoren de regel blijft.

De gynaecoloog uit Torhout die eigen sperma gebruikte om een vrouw te bevruchten is niet bepaald het eerste schandaal over spermadonatie. Mannen werden donor zonder enige screening, sommigen leverden tientallen keren zaad af, soms bij verschillende klinieken, vrouwen kregen niet de waarheid over de donor te horen, artsen dienden ander zaad toe dan ze beloofden. Dat bleef tientallen jaren half geregeld voor er in 2007 een wet kwam. De kinderen die toen werden verwekt, zijn nu volwassen en kregen zelf kinderen. Sommigen stellen vragen heel publiek. Elke onthulling schokt wat meer dan de vorige.

Dat komt omdat de verzachtende omstandigheden wegvallen. Het recht dat ouders menen te hebben op een kind overstemde alle andere noden. Zoals men ook bij internationale adoptie decennia blind bleef voor ethische twijfels, hing er mist over het lot van de biologische ouders en het gevoel van ontworteling van kinderen. Het recht op ouderschap is met de jaren niet minder overweldigend geworden, maar het recht van het kind ligt zwaarder in de balans. Het wordt afgedwongen door volwassen kinderen die zich niet neerleggen bij de geheimhouding waar zij het product van zijn. Artsen, donoren en ouders, iedereen beweerde goed te willen doen. Ondertussen groeide inseminatie uit tot een commerciële tak

Met internationale bedrijven, Deens sperma en nieuwe doelgroepen zoals vrouwen zonder partner en vrouwen die een relatie hebben met een vrouw.

De belangrijkste verschuiving ligt wellicht in de opvattingen over identiteit. Wie we zijn, was vroeger een kwestie van opvoeding. Nu overheersen de genen. Het recht om je identiteit te kennen, is het recht geworden om te weten wie je verwekte. Dat valt nog moeilijk te miskennen. De DNA-databanken vermogen wat niemand voor mogelijk hield.

Desondanks is de anonimiteit van toekomstige donoren nog altijd een punt van politieke discussie. De wet heeft de artsen en fertiliteitscentra een kader gegeven, en dus de ouders. Maar niet de kinderen. Langer dan nog een paar oude schandalen kan dat niet meer duren.

LECTRR

Arts had vrij spel, maar ook nu is er te weinig controle

DONORKINDEREN De arts uit Torhout die in de jaren 80 eigen sperma gebruikte om patiëntes te insemineren, zet de zaak op scherp: ook vandaag is er te weinig controle op wat de fertiliteitscentra doen.

Het AZ Delta in Roeselare heeft sinds donderdagavond een twaalf-tal meldingen ontvangen van ongeruste moeders en donorkinderen, nadat aan het licht was gekomen dat Geert V., een gepensioneerd gynaecoloog uit Torhout, in de jaren 80 zijn eigen sperma gebruikte om patiëntes te insemineren. De arts werkte aan het Sint-Rembertziekenhuis, dat nu gefuseerd is met het AZ Delta. In een interview met *Het Nieuwsblad* bevestigt noch ontkent hij, maar hij zegt wel dat 'dergelijke praktijken gangbaar waren in de jaren 70 en 80' (zie hiernaast).

Bij de vzw Donorkinderen kwam een vijftal meldingen binnen van donorkinderen die wilden weten of de arts van hun moeder misschien ook eigen sperma heeft gebruikt. Voorzitter Steph Raeymaekers, zelf donorkind, kan daar geen geruststellend antwoord op geven. 'Voorlopig hebben we van nog twee artsen sterke aanwijzingen dat zij in die jaren ook eigen sperma hebben gebruikt', zegt Raeymaekers. 'Een van hen is overleden. We proberen dit bevestigd te krijgen door hun verwanten te vragen of zij een DNA-staal willen geven. Dat is nog niet gelukt.'

Ook Geert V., de arts uit Torhout, heeft nog geen DNA-staal gegeven, ondanks aandringen van

het AZ Delta, dat transparant met het schandaal wil omgaan.

Het parket van Kortrijk is vorige week een opsporingsonderzoek gestart naar de feiten. De lokale

'We weten van elke reep chocolade of er salmonella in zit, maar het is blijkbaar niet belangrijk dat donorkinderen weten hoe ze zijn gemaakt'

Steph Raeymaekers
Vzw Donorkinderen

politie heeft de opdracht gekregen om uit te zoeken wat er is gebeurd, en of de feiten zich tot die ene donatie beperken, of tot veel meer gevallen. Volgens de vzw Donorkinderen zijn het er al minstens vier.

Uithaal naar Orde

Federaal minister Frank Vandenbroucke (Vooruit), bevoegd voor Volksgezondheid en dus ook voor de ziekenhuizen en de artsen, heeft vrijdag uitgehaald naar de Orde der Artsen, die de vraag van het donorkind - intussen een vol-

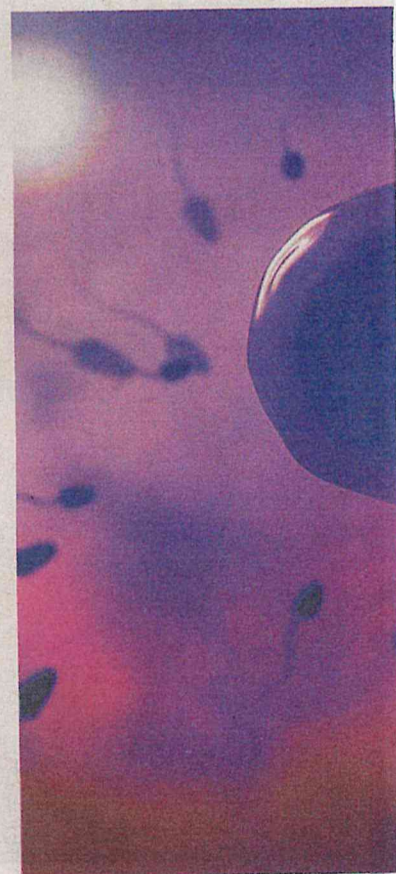
wassen man - in eerste instantie heeft verworpen. 'Bij zoveel bewijsmateriaal moet je optreden', zei hij op het radionieuws van VRT. 'De Orde moet al het mogelijke doen om het vertrouwen in artsen te bewaren.' Het dossier wordt opnieuw geagendeerd op een zitting van de Orde midden juli.

De minister belooft ook de fertiliteitscentra tot spoed aan te zetten in hun werkzaamheden om tot een nationale registratie van donoren te komen. Die registratie is nodig om er zeker van te zijn dat één donor bij hooguit zes gezinnen gebruikt wordt, zoals de wet op de medisch begeleide voortplanting stipuleert. Die wet is van kracht sinds 2007. Er zit dus al 15 jaar vertraging op de controle ervan.

'Een nationale registratie is voor ons het absolute minimum', zegt Raeymaekers. Zij pleit voor meer maatregelen. 'De arts uit Torhout kon doen wat hij wilde, omdat hij vrij spel had. In zekere zin is dat nog steeds zo. Dit mag niet het schandaal van de oude garde alleen worden. Ook de jongere generatie fertiliteitsartsen moet zijn kaarten en dossiers op tafel leggen. Het is te gek dat we van elke chocoladereep weten of er al dan niet salmonella in zit, maar dat het voor donorkinderen zogenaamd niet uitmaakt hoe ze zijn gemaakt.'

© foto's getty images

Anonimiteit op de schop

Voor Raeymaekers en andere donorkinderen moet de anonimiteit van donoren op de schop. 'Vroeger stond het belang van de ouders en de donoren voorop. Wij, de kinderen, werden over het hoofd gezien. Maar we zijn nu volwassen en we hebben het recht om te weten waar we vandaan komen.'

Voorlopig wil alleen CD&V de anonimiteit van donoren afschaffen – het wetsvoorstel van Kamerlid Els Van Hoof dateert al van 2015. Open VLD bepleit bij monde van Vincent Van Quickenborne een tweesporenbeleid, waarbij ouders zouden kunnen kiezen tussen een anonieme of een niet-anonieme donor. Daardoor zouden op termijn twee groepen donorkinderen ontstaan: zij die mogen weten, en zij die niet mogen weten.

Andere partijen blijven op de vlakte. Het initiatief zit sowieso bij het parlement. 'Toen ik mijn wetsvoorstel indiende, waren er drie Europese landen die anoniem donorschap hadden afgeschaft. Nu zijn het er al twaalf', zegt Van Hoof. 'Bovendien worden we ingehaald door de internationale DNA-databanken, zoals My Heritage, waardoor donorkinderen hun donor toch op het spoor komen.'

Ook het donorkind uit Torhout registreerde zich daar en kwam zo zijn verwekker op het spoor. Hij zal nog een DNA-staal afstaan aan het centrum voor menselijke erfelijkheid van het UZ Gent, waar het vergeleken kan worden met het DNA van andere donorkinderen die dat zouden willen. Dat is via de DNA-databank van het Vlaams Afstamingscentrum helaas niet mogelijk.

In Nederland zijn al vijf fertiliteitsartsen aan de kaak gesteld nadat hun spermafraude via internationale DNA-databanken werd onthuld. De bekendsten zijn Jan Karbaat en Jan Wildschut. Vrijdag bleek dat een vijfde Nederlandse arts, Henk Ruis, bij minstens drie patiëntes eigen sperma heeft gebruikt. De man werkt mee aan verder onderzoek en liet al een DNA-staal afnemen.

Veerle Beel

'Toen was dat gangbaar'

REACTIE GYNAECOLOOG GEERT V.

Geert V. antwoordt stellig wanneer we hem vragen of hij in de jaren 80 in het toenmalige Sint-Rembertziekenhuis in Torhout nu wel of niet zijn eigen sperma heeft gebruikt voor de kunstmatige inseminatie van vrouwen. 'Ik kan niet bevestigen, maar ook niet ontkennen dat ik in die tijd al dan niet als spermadonor zou opgetreden zijn.'

De intussen gepensioneerde Geert V. kwam in opspraak toen donorkind Stefan op zoek ging naar zijn biologische vader, en daarbij een verwantschap ontdekte tussen hemzelf en de West-Vlaamse arts. Geert V. weigert vooralsnog om DNA af te staan (zie hiernaast).

Zelf ziet de arts niet onmiddellijk het probleem. 'Volgens Amerikaanse studies gaat slechts 1 procent van de donorkinderen op zoek naar zijn biologische vader. In de meeste gevallen zien de kinderen de donor louter als een zaadcel die ze niet per se hoeven te kennen. Hun echte ouders zijn diegenen die voor hen zorgen.'

Het is een kwestie van tijdgeest, zegt Geert V. 'Vroeger riepen professoren na de les in de aula de mannelijke studenten op om zaad te doneren. Ze kregen er in de jaren 70 500 Belgische frank voor, een aardig zakcentje toen. Als je dat nu zou doen, heb je een tuchtprocedure aan je been.'

'Maar die spermadonoren waren wel nodig aangezien de fertiliteitstechnieken toen helemaal nog niet zo ver stonden als vandaag', vervolgt de dokter. 'De zogenaamde "verse donoren" waren ook het meest aangewezen, aangezien de invriestechneken nog niet op punt stonden. Maar die verse donoren moet je natuurlijk wel vinden.'

Voor een goed begrip: een verse donor moet op het moment van de inseminatie vers sperma afleveren. Nadien wordt de zaad-

cel bij de vrouw ingebracht.

Of de dokter zelf doneerde, wil hij niet gezegd hebben, maar volgens Geert V. was zoiets in de jaren 70 en 80 wel een gangbare praktijk. 'Nu zou dat niet meer kunnen. Maar nu is er ook veel minder nood aan (verse) donoren, aangezien de technieken om uit zwak sperma van de partner toch nog de beste soldaten te selecteren, erg geëvolueerd zijn.'

De dokter voelt zich gesterkt door steunbetuigingen. 'De telefoon staat hier roodgloeiend, allemaal van collega-artsen die

"Verse donoren" waren toen het meest aangewezen. Maar die verse donoren moet je natuurlijk wel vinden'

me een hart onder de riem steken. Ook patiënten bellen me om me te steunen. Anderen hadden misschien al lang hun hoofd laten hangen, maar ik wil me niet wegsteken.'

Hij haalt meteen ook uit naar het bestaan van DNA-databanken, waarmee donorkinderen als Stefan op zoek gaan naar hun werkelijke afstamming. 'Een regelrechte aanfluiting van de privacy', vindt hij. 'Akkoord dat zulke databanken geraadpleegd worden om bijvoorbeeld daders van verkrachtingen op te sporen, maar niet om een hele stamboom te reconstrueren. Dergelijke "privé-enquêtes" zijn een ware bedreiging voor alle anonieme donoren.'

Annelies Baeten

podcast

Waarom Stranger things de Tiktok-serie bij uitstek is

Beluister de podcast in onze app

12

CurieuzeNeuzen in de tuin: het airco-effect van de natuur

opinie

Glijden de VS af naar de nachtmerrie van The Handmaid's Tale?

cursief**Blozen**

Ik ben nogmaals dankbaar voor mijn teint, terwijl ik probeer te verbergen dat ik alles hoor. Ik voel hoe mijn wangen en later mijn oren warmer worden. Als ik lichter was, zou ik nu vast blozen. Ik bijt op de binnenkant van mijn wang om niet ongemakkelijk te lachen. De vrouw praat luid aan de telefoon, terwijl ik tokkel op de mijne zonder waar te nemen wat ik lees of typ. Ze is niet echt oud. Hoe ouder ik zelf word, hoe jonger elke senior lijkt. Maar ze is toch al op leeftijd, en heeft jongvolwassen kleinkinderen.

Het gesprek gaat over de man die haar verliet voor een meid van dertig. En vooral over de verhouding die ze daarop zelf begon met een jonger exemplaar. Toen ik onbewust begon te luistervinken, leek het nog een sappige telenovelle. Maar hoe langer het duurt, hoe explicieter de omschrijvingen van haar wilde avontuur worden.

Ik heb mezelf nooit preuts gevonden, en hoorde al menige seksuele escapade aan. Maar zo ongemerkt, intussen ongewild, meeluisteren naar wat ik enkel als softporno kan omschrijven, doet me onderhuids blozen. Wanneer ze ophangt en nog luider vraagt of ik koffie wil, waggelt ze vrolijk naar de keuken. Haar mankende tred lijkt plots op heupwiegen, en haar klaterlach zingt vrijheid. Mijn oren blijven gloeien, maar ik voel mijn ingehouden lach tot een grote glimlach groeien. Haar ongeremde passie draagt opwindende toekomstbeloften in zich mee.

Dalilla Hermans

VAKANTIESERVICE VOOR ABONNEES

Uw krant reist met u mee

Lees meer via standaard.be/vakantieservice